

Juraj MALÍČEK: Popkultúra ako skúsenosť (Pragmatický model interpretácie sveta)

Posudok habilitačnej práce

Začiatkom 90. rokov minulého storočia sa skupina fanúšikov rockovej hudby v Prešove rozhodla vydávať hudobný fanzín *Rockorama* a prvé číslo uviedla anketou s príhodným názvom *Desať platní, ktoré si musím vziať na opustený ostrov*. Hudobníci z prešovského amatérskeho podhubia, ale aj študenti z prešovských a košických vysokých škôl i hudobní redaktori z regionálnych rozhlasových staníc v tejto ankete zverejňovali časti svojich „popkultúrnych skúseností“, či presnejšie, ako Juraj Malíček píše vo svojej práci, „chrámy pamäti“ a zdôvodňovali, prečo by na ostrove bez ľudí a, pochopiteľne, bez civilizačných vymožeností (teda aj bez hudobných prehrávačov a elektriny všeobecne) potrebovali mať pri sebe zbierku hudobných nahrávok, mediálnych nosičov – popkultúrnych artefaktov a to bez toho, aby ich mohli takrečeno aktívne používať.

Dovolil som si na úvod svojich úvah o kvalitách predloženej habilitačnej práce Juraja Malíčka obmeniť štandardné entrée oponentských posudkov a potvrdiť príbehom o ankete *Rockoramy* oprávnenosť interpretačnej pozície autora, keďže habilitačný text *Popkultúra ako skúsenosť* takúto „slobodnejšiu komunikáciu“ nielen umožňuje, ale dokonca evokuje. Tým naznačujem, v čom vidím hlavný prínos Malíčkovho textu – autor napísal, podľa môjho názoru, veľmi zaujímavý text, text odvážny formou i obsahom, text v najlepšom zmysle tohto slova *popkultúrny*, text, ktorý považujem nielen v slovenskom kontexte za jedinečný, možno, aby som bol súčasťou jeho sveta, za „*Sprievodcu stopára po popkultúrnej galaxii*“.

Zaujímavé je samotné rozvrhnutie habilitačnej práce – autor uprednostňuje v postupe interpretácie analyticko-syntetický prístup, pričom však využíva aj voľnejšie asociácie tém: od úvah o produkcii popkultúrnych textov (*Popkultúra ako tvorba*) a ich koreláciách so spotrebným okruhom medziľudskej komunikácie (*Popkultúra ako komodita*) smeruje k etablovaniu popkultúrnych textov (*Popkultúra ako recepcia*) a ich axiologickému vymedzeniu (*Popkultúra ako ontológia*). Siedma kapitola práce pod názvom *Popkultúra ako skúsenosť*, tonalitou, ale aj súdmi asi najodvážnejšia, syntetizuje autorove úvahy a tvorí akúsi apologeticky sýtenú *codu* v skúmaní obsahu pojmu popkultúra (skúsenosť sa tu vníma ako potreba okamžitej sekundárnej racionálnej legitimizácie primárneho vkusového súdu, porov. s. 16).

Je, podľa môjho názoru, zjavné, že Malíček svojou prácou môže/musí vyvolávať diskusie: možno aj metodologickým podložením svojich úvah, ktoré smerujú k podnetom recepčnej estetiky (František Miko): na s. 27 hovorí, že *...dielo nejestvuje. Vedomie diela vzniká percepciou, vo vedomí jeho skutočného*

autora..., pridáva potom aj konštatovanie *Páči sa mi* "nie je kvalita predmetu, veci, ale význam rodiaci sa v mojom vedomí (s. 31) a ešte: *Sme zberači zážitkov, nie vecí, tie veci iba na zážitky odkazujú* (s. 45), pripomínam aj konštatovanie *Završením existencie diela nie je spotrebovať ho, ale potrebovať ho* (s. 65). Stabilizovaná pozícia autora pri vnímaní recepčnej optiky popkultúry potom Malíčkoví dovoľuje formulovať aj radikálnejšie sudy: *Triedy „vysoké“ a „nízke“... predpokladajú, že výsostne intímna skúsenosť s... (umením, popkultúrou vôbec, so svetom a vôbec so všetkým) je redukovateľná na svoje vonkajšie – identifikovateľné – parametre. Nie je.* (s. 20)

Pripomínam ešte, že Malíček na niektorých miestach ešte obohacuje svoju interpretačnú perspektívu aj o iné podnety: uvažuje o koreláciách o vzťahu jazyka, komunikácie a obrazu sveta (pri uvádzaných koncepciách Nelsona Goodmana sa zrejme ticho pracuje aj s konceptom (re)konštrukcie sveta podľa Ludwiga Wittgensteina (porov. s. 16), úvahy o inštitucionálnom charaktere fenoménov *Hviezdnych vojen*, *Star Trek*. *Elvisa*, *Jamesa Bonda*, *Pána prsteňov* či *Harryho Pottera* možno potom vzťahnúť k teóriám o fungovaní popkultúrnych memov (porov. práce Douglasa Rashkoffa).

V úvode svojho posudku som hovoril o odvahe autora formulovať aj závery, ktoré budú nepochybne diskutované (*Na čo to komu je? Nikomu a na nič. Všetkým a na všetko* (s. 6), často však argumentačne podložené, niekedy aj s vtipným bonmotom: *Ak popkultúra vôbec existuje (a ak nie, zarábame si na dennú skyvu chleba prsto táraním, čo je nádherná predstava), jestvuje ako odhaľovanie vzťahov v mainstreame, slipstreame a periférii a medzi nimi.* (s. 21). Pravda, pripomínam aj možnosť voľnejšej interpretácie niektorých popkultúrnych fenoménov: na s. 12 píše Malíček o osobnej skúsenosti s reality show *VyVolení*, čo je nepochybne legitímne (*Vyvolení sa nám „nepáčia“; neposkytujú nám žiadnu rozkoš ani záchvev katarzie...*), pridáva však aj, že textov, ktoré by potvrdzovali akreditáciu *VyVolených* ako okamihu interpretácie niet (tu pridávam, že som sám kedysi písal nielen o tom, ako sa vo *VyVolených* a iných reality show obchoduje s emóciami, ale aj o tom, ako sa v nich objavujú aj okamihy katarzie, dojatia, osobného zaujatia, zážitku, pútajúce pozornosť nie možno vďaka, ale napriek pragmatike mediálneho tovaru).

Pri hodnotení tvaru textu najprv pripomeniem aj prvky detenzie a už spomínaného humoru, ktoré pri čítaní práce registrujem a ktoré ma, priznávam, v súvislosti s konštruovaním práce *nomen omen* popkultúrnej, vôbec nerušia: *Popkultúra nie je, ak nie je osobná, umenie môže byť. Asi.* (s. 21), resp. *Ak dnes u nás doma nie je elektronika sprostredkovávajúca audiovizuálny text pokrytá dečkami, ide iba o ústupok z mojej strany, obeť položenú na oltár harmonicky fungujúceho manželského zväzku* (s. 76).

Z jazykového, resp. štylistického hľadiska nemám voči predloženému textu veľké výhrady, možno by som však predsa upozornil na občasné zakolísania v štýle (napr. *Filmami a seriálmi, pred ktorými by sa dal vyfotiť programový recipient popkultúry* – s. 44) a drobné preklepy či formálne nepresnosti

(*onológia* namiesto *ontológia* v obsahu práce, *mimoulemecké esteticky* (s. 18), *hrajú v šachy* (s. 29), resp. *vychádzajúce so zážitku* (s. 84). Ešte možno mám aj jednu vecnú poznámku: podľa mojich recepčných skúseností sa opis ne/oblečenia princeznej Lei Organa vzťahuje nie k druhej, ale k tretej časti „prvej“ trilógie Hviezdných vojen, teda k filmu *Návrat Jediho* (Episode VI – Return of the Jedi) – s. 57 a hoci spoilerom, ale predsa odporúčam doplniť komentár k opisovaniu ne/kausalita medzi otázkou a odpoveďou podľa matematického príkladu (s. 19) podľa zápletky zo známeho románu Douglasa Adamsa, parafrázu ktorého som použil v posudku vyššie.

Počas obhajoby sa navrhujem vrátiť k dvom problémom, ktoré v práci Malíček načrtáva a priestor diskusie by mohol ich kontúry konkretizovať. Po prvé, na s. 83 píše J. Malíček o zaujímavých dôsledkoch deregulácie popkultúry (aj s patričným vlašným legislatívnym ošetrovaním). To by mohlo signalizovať zvýšený pohyb v kreovaní tvorby mimo mainstreamu práve v tomto prostredí (fenomén tzv. copyleft, warezové portály a peer-to-peer trackery s lokalizáciou v strednej a východnej Európe s patričným obsahovým vybavením sú toho najlepším dôkazom).

Po druhé, najdôležitejšia správa o stave popkultúry sa, podľa môjho názoru, objavuje (možno úmyselne) akoby nenápadne, v poznámkach pod čiarou na s. 89: Malíček tu dovršuje svoje postrehy z predchádzajúcej strany o tom, že popkultúra v prvej dekáde nového storočia začala skúmať samu seba a vďaka autotematizmu sa stala mainstreamom. Rád by som sa počas obhajoby vrátil k obsahu tej poznámky, kde Malíček tvrdí: *Javí sa nám, že všetko je popkultúrou, takže to pokojne môže značiť, že popkultúry už niet.*

Vrátim sa na záver môjho posudku k príbehu o ankete z prešovského rockového fanzínu – Malíček na s. 46 – 47 konštatuje, že *akt recepcie sa ritualizuje ľahšie, ak je k dispozícii vonkajší tvar artefaktu, nielen artefakt ako mentálny objekt, ale vec, ktorá sa dá uchopiť. Náležite ošetrovaná vec, vec s obalom, vec v obale. Javí sa totiž skutočnejšia, menej pomínutelná... Existuje, aj keď je počítač vypnutý...Dokonca...mentálny objekt distribuovaný v špeciálnom vonkajšom tvare môžeme interpretovať ako prvok programovej systémovej podpory individualizmu.* Habilitačnú prácu pod názvom Popkultúra ako skúsenosť s podtitulom Pragmatický model interpretácie sveta považujem za tvorivý, kvalitný text, ktorý **odporúčam** na obhajobu a po jej úspešnom završení navrhujem Jurajovi Malíčkov **udelit'** vedecko-pedagogický titul docent vo vednom odbore 2.1.6 estetika.

V Prešove 14. marca 2014

Juraj Rusnák, oponent práce